

Paul de Beer en Wieteke Conen

Heeft de coronacrisis de kwetsbaren het zwaarst getroffen?

Kort & Bondig

11

Heeft de coronacrisis de kwetsbaren het zwaarst getroffen?

Paul de Beer en Wieteke Conen

MEDE MOGELIJK
GEMAAKT DOOR

Oktober 2021

© P. de Beer, W. Conen, Amsterdam

Contact: aias-hsi@uva.nl

Bibliografische informatie:

Paul de Beer & Wieteke Conen (2021). Heeft de coronacrisis de kwetsbaren het zwaarst getroffen?, AIAS-HSI Kort & Bondig 11. Amsterdam: AIAS-HSI, Universiteit van Amsterdam.

Informatie kan worden geciteerd mits de bron correct en helder wordt vermeld.

Reproductie voor eigen/intern gebruik is toegestaan.

Publicaties in de reeks Kort & Bondig zijn te downloaden op de website <http://aias-hsi.uva.nl/> onder "Publicaties".

ISSN online: 2666-5476

Dit is de elfde publicatie in de reeks 'Kort & Bondig' die onderzoeksinstituut AIAS-HSI van de Universiteit van Amsterdam uitbrengt om in kort bestek en op toegankelijke wijze uitkomsten te presenteren van recent verricht onderzoek.

Deze 'Kort & Bondig' presenteert een aantal resultaten van de Waarde van Werk Monitor 2021 (WWM'21), een representatief onderzoek naar opvattingen onder de Nederlandse bevolking over werk, dat in mei 2021 is uitgevoerd. In deze 'Kort & Bondig' wordt onderzocht of de gevolgen van de Covid-19 pandemie voor de kwaliteit van het werk ongelijk zijn verdeeld over verschillende groepen werkenden. Heeft de crisis bestaande ongelijkheden in de kwaliteit van het werk vergroot? Zijn mensen met een kwetsbare positie of minder 'gunstige' kenmerken het zwaarst getroffen? Deze rapportage maakt onderdeel uit van het onderzoek 'Waarde van Werk III', dat AIAS-HSI met steun van de Goldschmeding Foundation uitvoert.

Later in 2021 en in 2022 zal nog een aantal 'Kort & Bondigs' verschijnen waarin andere uitkomsten van de Waarde van Werk Monitor worden gepresenteerd. Hierin zal onder meer de rol van de werkgever bij het realiseren van de waarde van werk worden belicht.

Inhoud

Inleiding.....	6
Is de kwaliteit van het werk verslechterd door de coronacrisis?	8
Zijn de verschillen in de kwaliteit van het werk vergroot door de coronacrisis?	10
Is het werk van kwetsbare groepen het meest verslechterd door de coronacrisis?	16
Conclusie	22

“Het is bij de coronacrisis niet anders dan bij andere crises en recessies: de zwakste groepen worden het hardst geraakt.”¹

“COVID-19 versterkt sociale ongelijkheid.”²

“Wit, rijk, man. Dat is privilege, ook in de coronacrisis’.”³

“De crisis vergroot het verschil tussen arm en rijk, zeggen hoogleraren - tenzij wordt ingegrepen.”⁴

Inleiding

De afgelopen anderhalf jaar is veelvuldig gesuggereerd dat de coronacrisis bestaande ongelijkheden uitvergroot. De mensen die voor de crisis al een relatief zwakke (maatschappelijke) positie hadden – bijvoorbeeld mensen met een beperking, armen, werklozen en flexwerkers – zouden het zwaarst door de crisis zijn getroffen. In deze *Kort & Bondig* onderzoeken we in hoeverre dit opgaat voor de *arbeidsmarktsituatie* van mensen. Hebben degenen met een zwakke arbeidsmarktpositie of kenmerken die hen kwetsbaar maken ook het vaakst een achteruitgang ervaren als gevolg van de coronacrisis? Terwijl de meeste aandacht is uitgegaan naar de vraag wie door de crisis haar/zijn werk is kwijtgeraakt, richten wij ons primair op de kwaliteit van het werk. Het gaat hierbij om aspecten als de beloning, de inhoud van het werk, de sociale contacten en de (werk)druk.

We geven eerst een kort overzicht van de mate waarin werkenden in het algemeen als gevolg van de coronacrisis een verbetering of verslechtering van de kwaliteit van hun werk hebben ervaren. Vervolgens maken we twee soorten vergelijkingen. Ten eerste gaan we na of degenen van wie het werk in 2019 op bepaalde aspecten al minder goed was, tijdens de coronacrisis vaker een achteruitgang hebben ervaren op die aspecten dan degenen die in 2019 werk van hogere kwaliteit hadden. Ten tweede onderzoeken we of werkenden

¹ <https://northernknowledge.nl/verhalen/corona-vergroot-sociale-ongelijkheid/>

² <https://unric.org/nl/covid-19-versterkt-sociale-ongelijkheid/>

³ <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/wit-rijk-man-dat-is-privilege-ook-in-de-coronacrisis/>

⁴ <https://www.trouw.nl/nieuws/de-crisis-vergroot-het-verschil-tussen-arm-en-rijk-zeggen-hoogleraren-tenzij-wordt-ingegrepen~b1918897/>

met kenmerken die hen relatief kwetsbaar maken, zoals een lage opleiding, een langdurige beperking of een flexibel dienstverband, vaker een verslechtering hebben ervaren dan anderen. Het voorgaande betekent dat we ons in deze *Kort & Bondig* beperken tot diegenen die zowel voor als aan het eind van de coronacrisis betaald werk hadden.

De resultaten in deze *Kort & Bondig* zijn gebaseerd op de Waarde van Werk Monitor, waarvoor zowel in het voorjaar van 2019 als in het voorjaar van 2021 een vragenlijstonderzoek is gehouden dat een representatief beeld geeft van de Nederlandse bevolking van 18-70 jaar. (Voor verder informatie hierover zie [Kort & Bondig 7](#)).

Is de kwaliteit van het werk verslechterd door de coronacrisis?

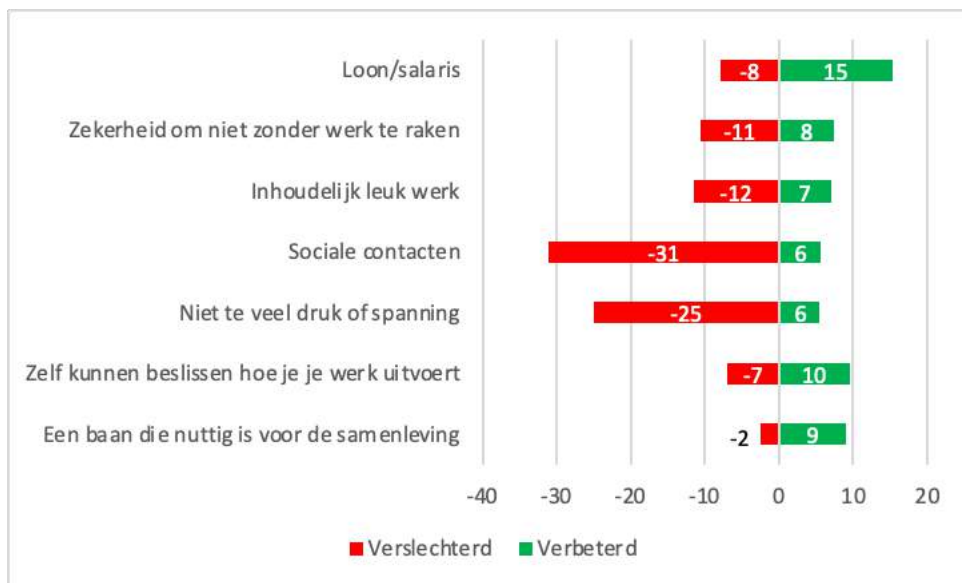
In de Waarde van Werk Monitor 2021 is aan alle werkende respondenten de vraag voorgelegd of een zevental aspecten van hun huidige werk sinds het begin van de coronacrisis is verbeterd of juist verslechterd. Twee werkaspecten verwijzen naar de extrinsieke opbrengst van het werk in termen van loon en werkzekerheid. De andere vijf aspecten hebben betrekking op de intrinsieke en relationele aspecten van het werk die verband houden met de aard van het werk zelf: inhoudelijk leuk werk, sociale contacten op het werk, niet te veel druk of spanning, zelf kunnen beslissen hoe men het werk uitvoert en een baan die nuttig is voor de samenleving.

Figuur 1 laat zien dat er tussen de werkaspecten aanzienlijke verschillen zijn in de mate waarin werkenden een verbetering (de groene balken) dan wel een verslechtering (de rode balken) hebben ondervonden sinds het begin van de coronacrisis. Wel geldt voor alle werkaspecten dat een ruime meerderheid geen verandering heeft ervaren. Bij het loon of salaris zegt 15% dat dit is verbeterd, terwijl 8% een verslechtering rapporteert. Ook bij 'zelf kunnen beslissen hoe je je werk uitvoert' en 'een baan die nuttig is voor de samenleving' melden meer werkenden een verbetering dan een verslechtering. Meer dan vier op de vijf werkenden hebben bij deze aspecten geen verandering ervaren.

Bij de andere werkaspecten hebben juist meer werkenden een verslechtering dan een verbetering ondervonden. Dit geldt het sterkst bij de sociale contacten (op het werk). Bijna een op de drie werkenden zegt dat deze zijn verslechterd, en slechts 6% dat ze zijn verbeterd. Ook bij 'niet te veel druk of spanning' melden relatief veel werkenden (een op de vier) dat dit aspect is verslechterd.

Ten slotte zegt een op de acht à negen werkenden dat de 'zekerheid om niet zonder werk te raken' en 'inhoudelijk leuk werk' zijn verslechterd, terwijl ongeveer een op de dertien een verbetering meldt.

Figuur 1. Percentage werkenden dat een verbetering of verslechtering van zeven werkaspecten heeft ondervonden sinds het begin van de coronacrisis

Op grond van deze cijfers kunnen we niet in algemene zin stellen dat de kwaliteit van het werk sinds het begin van de coronacrisis is verbeterd of verslechterd. Veel werkenden hebben geen veranderingen ervaren, terwijl bij sommige werkaspecten vaker een verbetering en bij andere aspecten vaker een verslechtering wordt gemeld. Duidelijk is dat de sociale contacten en de druk of spanning door de coronacrisis het vaakst verslechterd zijn. Het eerste hangt samen met het thuiswerken: van degenen die tijdens de coronacrisis dagelijks thuis werkten meldt 45% dat de sociale contacten zijn verslechterd; van degenen die niet thuis werkten is dit 17%. De toegenomen druk of spanning heeft niet te maken met thuiswerken; er is nauwelijks verschil tussen degenen die nooit, soms of altijd thuis werkten tijdens de coronacrisis. Evenmin is er een sterke samenhang met de sector waarin men werkt: werkenden in zorg en welzijn en in het onderwijs hebben wel vaker een toename van druk of spanning ervaren dan de werkenden in andere sectoren, maar het verschil is niet erg groot.

Zijn de verschillen in de kwaliteit van het werk vergroot door de coronacrisis?

Hangt de verbetering of verslechtering in de werkaspecten sinds het begin van de coronacrisis samen met de score van werkenden op diezelfde werkaspecten in 2019? Anders gezegd, hebben degenen die in 2019 relatief onaantrekkelijk werk hadden, sinds de coronacrisis vaker of juist minder vaak een verslechtering ervaren dan degenen die in 2019 aantrekkelijker werk hadden? We kunnen deze vraag alleen beantwoorden voor respondenten die zowel in 2019 als in 2021 de vragenlijst hebben ingevuld en in beide jaren betaald werk hadden.

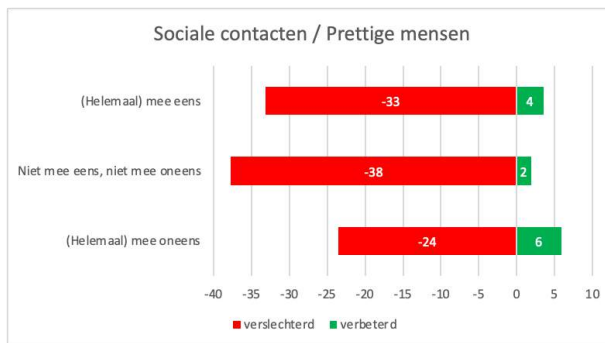
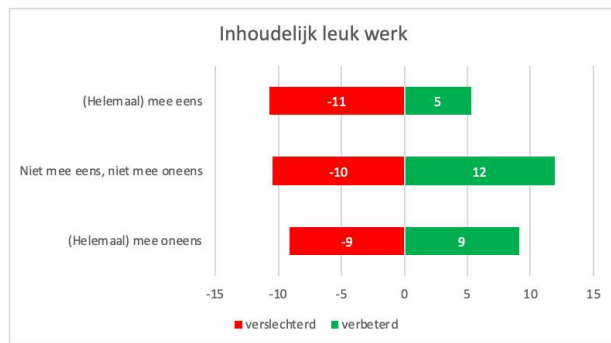
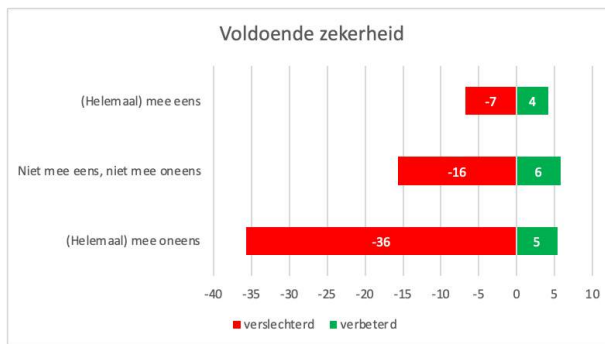
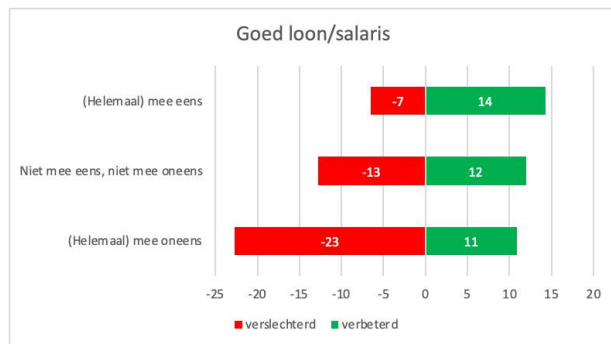
Figuur 2 toont het percentage van de werkenden dat aangeeft dat verschillende werkaspecten zijn verslechterd (rood) respectievelijk verbeterd (groen) naar de mate waarin dat werkaspect in 2019 op hun werk van toepassing was. Zo zien we dat 14% van degenen die het er in 2019 mee eens of helemaal mee eens waren dat 'goed loon/salaris' op hun werk van toepassing was, zegt dat hun loon/salaris sinds de coronacrisis is verbeterd, terwijl 7% van hen zegt dat hun loon/salaris is verslechterd. Van degenen die het er in 2019 mee oneens of helemaal mee oneens waren dat 'goed loon/salaris' op hun werk van toepassing was, heeft 11% een verbetering en 23% een verslechtering in het loon/salaris ervaren. Degenen die al niet zo'n goed loon of salaris hadden, hebben dus vaker een verslechtering dan een verbetering ervaren, terwijl degenen die wel een goed loon/salaris hadden juist vaker een verbetering dan een verslechtering hebben ervaren. Er is als gevolg van de crisis dus sprake van polarisatie van de beloningsverhoudingen: de verschillen tussen de werkenden met een goede beloning en met een minder goede beloning zijn groter worden.

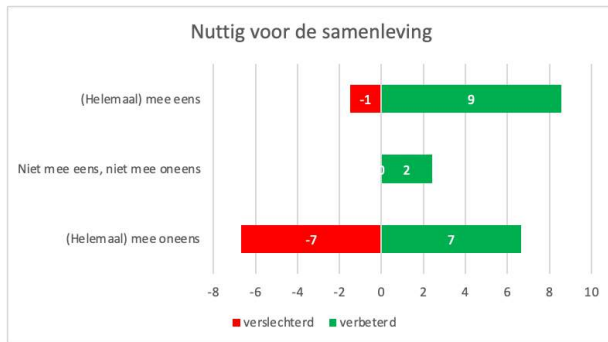
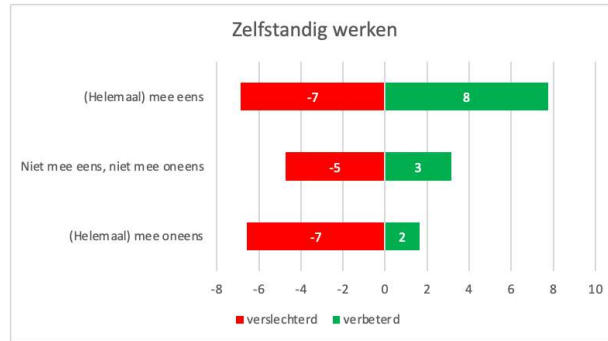
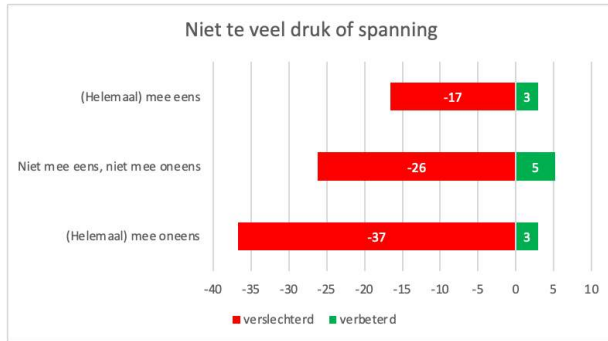
Dit geldt ook voor de zekerheid om niet zonder werk te raken, niet te veel druk of spanning, zelf kunnen beslissen hoe je je werk uitvoert en een baan die nuttig is voor de samenleving. Bij inhoudelijk leuk werk zien we min of meer het omgekeerde patroon: degenen die in 2019 een neutraal antwoord gaven of ontkenden dat hun werk inhoudelijk leuk was, geven in 2021 vaker aan dat hun werk inhoudelijk leuker is geworden dan degenen die hun werk in 2019 al leuk vonden. De coronacrisis heeft dus geleid tot een zekere nivellering in de mate waarin mensen hun werk leuk vinden. Ook bij sociale contacten lijken de

verschillen iets kleiner te zijn geworden. Hierbij is de vergelijking wat lastiger omdat in 2019 is gevraagd of men met prettige mensen werkte. Degenen die hier ontkennend op antwoordden, geven wat minder vaak aan dat de sociale contacten in het werk zijn verslechterd dan degenen die in 2019 wel met prettige mensen werkten.

Vooraf bij de extrinsieke werkaspecten (loon en zekerheid) en bij 'niet te veel druk of spanning' heeft de coronacrisis de verschillen vergroot: degenen die hier in 2019 al niet gunstig op scoorden, hebben het vaakst een verslechtering ervaren. Bij de vraag of het werk leuk is en bij de sociale contacten zijn de verschillen juist wat kleiner geworden. Hoewel bij de meeste werkaspecten de ongelijkheid is toegenomen, kunnen we niet in algemene zin stellen dat de verschillen in de kwaliteit van het werk groter zijn geworden.

Figuur 2. Verbetering of verslechtering van een aantal werkaspecten naar de mate waarin deze werkaspecten in 2019 van toepassing waren op het werk (in % van de werkende respondenten)

Aan de respondenten is ook gevraagd of hun financiële situatie beter of slechter is geworden ten opzichte van vóór de coronacrisis. Het gaat hierbij, anders dan bij de vorige analyse, om alle respondenten, dus niet alleen om de werkenden. Het antwoord op deze vraag kunnen we relateren aan drie verschillende vragen die in 2019 zijn gesteld over de financiële situatie van de respondenten, namelijk of men geld tekortkwam of juist geld overhield, hoe hoog het bruto jaarinkomen van het huishouden was en welk rapportcijfer men gaf aan de financiële zekerheid. Figuur 3 laat zien dat bij elk van deze drie indicatoren voor de financiële situatie degenen die in 2019 het slechtst scoorden het vaakst zeggen dat hun financiële situatie sinds de coronacrisis is verslechterd. Van degenen die in 2019 geld tekortkwamen en die hun financiële zekerheid een onvoldoende gaven, zegt een kwart dat hun financiële situatie is verslechterd. Van degenen die in 2019 geld overhielden en die een 8 of hoger aan hun financiële zekerheid gaven, zegt slechts 10% dat hun financiële situatie is verslechterd en 16% dat hun financiële situatie juist is verbeterd.

Figuur 3. Verbetering of verslechtering van de financiële situatie van het huishouden t.o.v. de situatie vóór de coronacrisis naar drie indicatoren voor de financiële situatie van het huishouden in 2019

Is het werk van kwetsbare groepen het meest verslechterd door de coronacrisis?

In de vorige paragraaf onderzochten we of de verbetering of verslechtering van werkaspecten samenhangt met de score op die werkaspecten in 2019. In deze paragraaf gaan we na of bepaalde groepen werkenden sinds het begin van de coronacrisis vaker een verslechtering van hun werk hebben ervaren dan andere groepen. We onderzoeken meer specifiek of groepen die een relatief zwakke arbeidsmarktpositie hebben, het zwaarst getroffen zijn door de crisis, zoals vaak wordt verondersteld (zie de citaten aan het begin van deze *Kort & Bondig*). We gaan ervan uit dat werkenden met een laag opleidingsniveau, met een zwakke gezondheid of met een beperking door een langdurige ziekte of aandoening, met een flexibele arbeidsrelatie en met een (te) laag inkomen relatief kwetsbaar zijn, zoals in veel eerder onderzoek is aangetoond. Daarnaast veronderstellen we dat de coronacrisis nieuwe kwetsbaarheden heeft gecreëerd voor werkenden in sectoren die zwaar door de lockdowns en andere coronamaatregelen zijn getroffen, zoals de horeca, detailhandel, cultuur en recreatie, en ook voor veel zelfstandigen.

We controleren voor een aantal sociaaldemografische achtergrondkenmerken die mogelijk van invloed zijn op de kans op een verslechtering, namelijk geslacht, leeftijd, huishoudenssituatie, migratieachtergrond⁵ en arbeidsduur.

Voor de overzichtelijkheid vatten we de zeven werkaspecten waarvan gevraagd is of ze verbeterd of verslechterd zijn, samen in twee schalen die elk van 0 tot 10 lopen.⁶ De eerste schaal geeft aan in welke mate de *extrinsieke* aspecten van het werk zijn verslechterd (d.w.z. loon en werkzekerheid).⁷ De

⁵ Een niet-Nederlandse herkomst kan ook bijdragen aan een kwetsbare arbeidsmarktpositie. De groep respondenten met een niet-Nederlandse achtergrond is echter niet representatief voor de gehele populatie met een niet-Nederlandse achtergrond. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat de vragenlijst alleen in het Nederlands beschikbaar was. Daarom rapporteren we niet afzonderlijk over het effect van herkomst op de kans op verslechtering van de werkaspecten.

⁶ De schaal heeft een waarde van 0 als geen van de werkaspecten is verslechterd en een waarde van 10 als alle werkaspecten zijn verslechterd.

⁷ Deze schaal heeft een Cronbach's alfa van 0,684.

tweede schaal omvat de andere vijf werkaspecten die de *intrinsieke en relationele* aspecten van het werk betreffen.⁸

Figuur 4 laat het effect zien van verschillende kenmerken van de respondenten op de kans dat de extrinsieke (blauw) of intrinsieke en relationele (groen) werkaspecten zijn verslechterd sinds de coronacrisis. De donkergetinte balken en de asterisken duiden op statistisch significante verschillen met de referentiecategorieën; als de balken lichtgetint zijn wil dit zeggen dat er geen sprake is van een statistisch significant verschil.

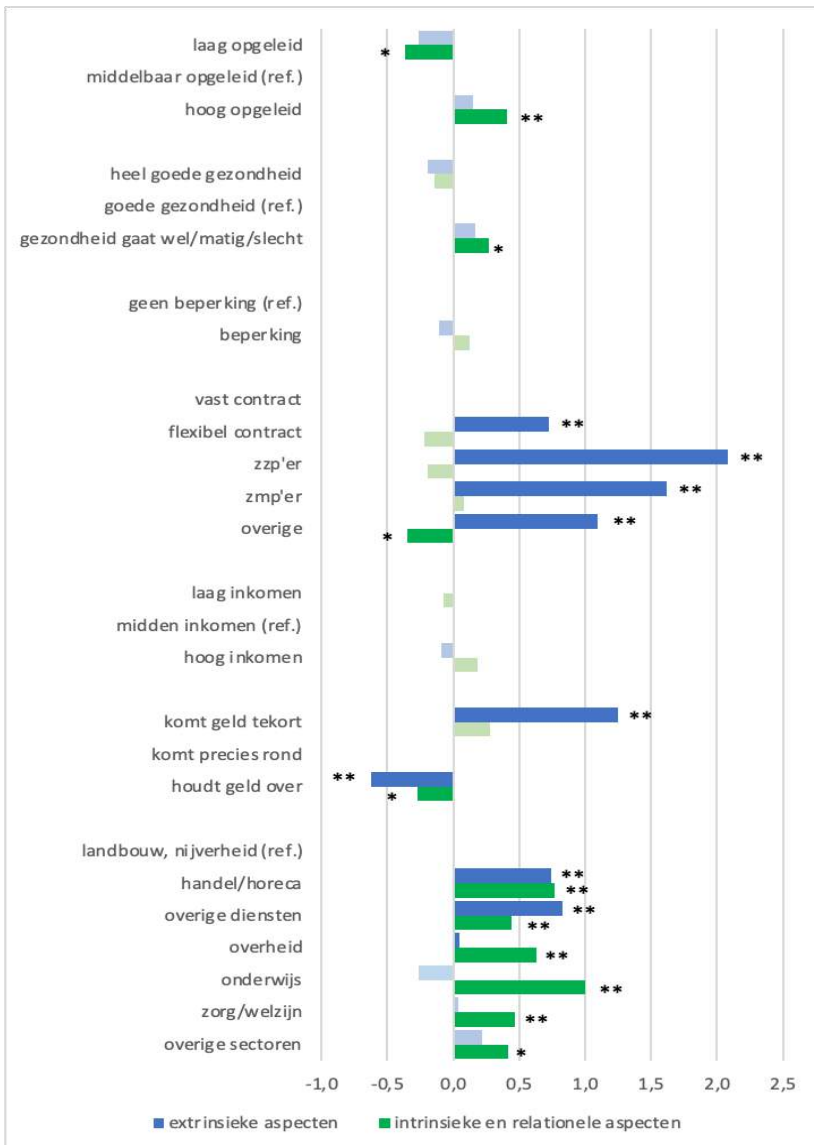
Bij de *extrinsieke werkaspecten* zien we dat vooral de arbeidsrelatie en de financiële situatie een grote invloed hebben op de kans dat deze aspecten zijn verslechterd. Van relatief veel zelfstandigen, zowel met als zonder personeel, is de beloning en/of hun werkzekerheid verslechterd. In iets mindere mate geldt dit ook voor 'overigen' (dat zijn werkenden voor wie betaald werk niet de belangrijkste activiteit is) en voor werknemers met een flexibel contract. Werknemers met een vast contract (de referentiecategorie) hebben het minst vaak een verslechtering van loon en zekerheid ervaren. Verder hebben mensen die niet kunnen rondkomen van hun inkomen vaker een verslechtering in de extrinsieke werkaspecten ondervonden dan degenen die precies rondkomen en vooral dan degenen die geld overhouden.

Ook de sector waarin men werkt beïnvloedt de kans op een verslechtering van de extrinsieke werkaspecten. Wie werkzaam is in de handel en horeca of in de overige dienstverlening (waartoe onder meer cultuur en recreatie behoren) heeft een grotere kans dat het loon of de zekerheid is verslechterd dan wie in een van de andere sectoren werkt.

Het opleidingsniveau, de gezondheid en een eventuele beperking zijn niet van invloed op de kans dat de extrinsieke werkaspecten zijn verslechterd. Een laag opleidingsniveau, een matige of slechte gezondheid of een langdurige beperking vergroot dus *niet* de kans dat tijdens de coronacrisis het loon of de werkzekerheid is verslechterd.

⁸ Cronbach's alfa is 0,600.

Figuur 4. Effect van verschillende kenmerken op de verslechtering van extrinsieke en van intrinsieke en relationele werkaspecten

Noot: Donkere balken: significant effect (** $p < 0,01$; * $p < 0,05$). Extrinsieke aspecten: loon en zekerheid. Intrinsieke en relationele aspecten: inhoudelijk leuk werk, sociale contacten op

het werk, niet te veel druk of spanning, zelf kunnen beslissen hoe men het werk uitvoert en een baan die nuttig is voor de samenleving. Er is verder gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, huishoudenssituatie, herkomst en aantal gewerkte uren per week

Van de sociaaldemografische variabelen waarvoor we controleren (niet aangegeven in de figuur) heeft alleen de leeftijd een significant effect: werkenden van 45-54 jaar blijken vaker een verslechtering van loon en/of zekerheid te hebben ondervonden dan jongeren.

Een kanttekening bij deze analyses is dat een significant effect niet per se op een oorzakelijk verband duidt. Neem het feit dat werknemers met een flexibel contract vaker een verslechtering van loon en/of zekerheid hebben ervaren dan werknemers met een vast contract. Dat kan komen doordat zij voor de coronacrisis al een flexibel contract hadden en *daardoor* een verslechtering van hun loon of zekerheid hebben ondervonden. Het is echter ook mogelijk dat zij tijdens de coronacrisis van een vast naar een flexibel contract zijn gegaan (bijvoorbeeld doordat zij hun vaste baan zijn kwijtgeraakt) en dat dit flexibele contract uitdrukking geeft aan de verslechtering van loon en/of werkzekerheid. Om dit te onderzoeken hebben we aanvullende analyses uitgevoerd voor de werkende respondenten die ook in 2019 de vragenlijst hebben ingevuld. We kunnen de kans op verslechtering dan relateren aan hun situatie in 2019, waardoor het aannemelijk is dat het daadwerkelijk om een oorzakelijk verband gaat. Op hoofdlijnen levert dit dezelfde resultaten op, hoewel sommige effecten nu niet meer significant zijn. Dit kan komen doordat het 'panel' dat zowel in 2019 als in 2021 de vragenlijst heeft ingevuld veel kleiner is dan de totale groep werkende respondenten in 2021. Zo verschillen werkenden met een flexibel contract, zelfstandigen met personeel en werkenden in de overige diensten niet meer significant van de referentiecategorie. Opvallend is verder dat de effecten van geld tekortkomen en geld overhouden niet meer significant zijn, maar dat een laag inkomen wel significant samenhangt met een verslechtering van de extrinsieke werkaspecten. Ten slotte blijken er bij deze analyse ook significante verschillen te zijn tussen de opleidingsniveaus: hoogopgeleiden hebben vaker en laagopgeleiden minder vaak een verslechtering in extrinsieke werkaspecten ondervonden dan middelbaar opgeleiden.

Richten we de aandacht vervolgens op de *intrinsieke en relationele aspecten* (de groene balken), dan zien we dat een aantal andere kenmerken de kans op

verslechtering vergroot. Hoogopgeleiden hebben beduidend vaker een verslechtering van de intrinsieke aspecten ondervonden dan middelbaar opgeleiden en die weer vaker dan laagopgeleiden. Een nadere analyse laat zien dat dit vooral de sociale contacten en de druk of spanning betreft. Werkenden met een minder goede gezondheid hebben ook relatief vaak een verslechtering ervaren, eveneens vooral ten aanzien van sociale contacten en druk of spanning.

Werkenden in de landbouw en nijverheid (industrie en bouwnijverheid) rapporteren minder vaak een verslechtering dan de werkenden in andere sectoren; in de handel en horeca en in het onderwijs wordt het vaakst een verslechtering gemeld. Dit komt vooral doordat de werkenden in deze sectoren hun werk minder leuk zijn gaan vinden.

Werkenden voor wie betaald werk niet de belangrijkste activiteit is ('overige') en respondenten die geld overhouden, hebben juist weinig verslechteringen ondervonden.

De sociaaldemografische kenmerken waarvoor we controleren, hebben geen van alle een significant effect op de verslechtering van intrinsieke en relationele werkaspecten.

Ook bij de intrinsieke en relationele aspecten hebben we onderzocht of de resultaten veranderen als we de analyse uitvoeren voor alleen het panel op basis van hun situatie in 2019. De resultaten komen opnieuw grotendeels overeen, maar zijn niet altijd meer significant. Dit geldt voor laagopgeleiden, alle sectoren, behalve handel en horeca, een minder goede gezondheid en geld overhouden. Opmerkelijk is dat in het panel eenoudergezinnen significant minder vaak een verslechtering van intrinsieke en relationele werkaspecten hebben ondervonden dan de andere huishoudentypen. Het gaat hier echter om een relatief klein aantal respondenten (63), zodat dit resultaat met enige voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd.

Een opmerkelijke bevinding in het voorgaande is dat voor hoogopgeleiden tijdens de coronacrisis de intrinsieke en relationele aspecten vaker zijn verslechterd dan voor middelbaar en laagopgeleiden. We hebben nader onderzocht of dit samenhangt met het feit dat hoogopgeleiden tijdens de crisis vaker thuis werkten dan laagopgeleiden. Als we de frequentie van thuis

werken aan de analyse toevoegen heeft deze echter geen significant effect, terwijl het effect van het opleidingsniveau alleen maar sterker wordt. Ook bij de extrinsieke werkaspecten zijn er dan significante verschillen tussen hoogopgeleiden, middelbaar opgeleiden en laagopgeleiden. We hebben verder onderzocht of het opleidingseffect mogelijk wordt veroorzaakt door de zelfstandigen, die relatief vaak hoogopgeleid zijn. Als we de analyse beperken tot werknemers in loondienst blijven de resultaten echter gelijk. Vervolgens hebben we onderzocht of hoogopgeleiden vaker een verslechtering ervaren omdat zij wellicht meer belang hechten aan de intrinsieke en relationele werkaspecten dan lager opgeleiden. Ook dit blijkt echter geen verklaring te bieden. Tot slot zijn we, voor het panel dat in 2019 en 2021 heeft deelgenomen, nagegaan of de score op de extrinsieke en op de intrinsieke en relationele werkaspecten in 2019 het effect van het opleidingsniveau kan verklaren. Dit blijkt echter evenmin het geval te zijn. Wie in 2019 goed scoorde op de extrinsieke werkaspecten heeft minder kans om een verslechtering te hebben ervaren (zoals we ook in Figuur 2 al zagen), terwijl een hoge score op de intrinsieke en relationele werkaspecten in 2019 niet van invloed is op de kans op een verslechtering. De verschillen tussen de opleidingsniveaus blijven dan even groot (bij de intrinsieke en relationele aspecten) of worden zelfs nog groter (bij de extrinsieke aspecten).

Conclusie

In deze *Kort & Bondig* hebben we onderzocht of de verschillen in de kwaliteit van het werk zijn toegenomen als gevolg van de coronacrisis. We hebben ons hierbij gericht op een zevental kwalitatieve aspecten van het werk en dus – per definitie – alleen op personen die in mei 2021, toen zij voor de Waarde van Werk Monitor ondervraagd werden, betaald werk hadden. Dit onderzoek gaat dus *niet* over verschillen tussen mensen in de kans om het betaald werk te verliezen als gevolg van de crisis.

Allereerst hebben we geconstateerd dat het effect van de coronacrisis op de kwaliteit van het werk verschilt, afhankelijk van het werkaspect waarop we de aandacht richten. De crisis heeft het grootste negatieve effect gehad op de sociale contacten op het werk en op de druk en spanning die mensen op hun werk ervaren. Ook bij de zekerheid om niet zonder werk te raken en inhoudelijk leuk werk melden meer werkenden een verslechtering dan een verbetering, al hebben de meesten geen verandering ondervonden. Bij loon/salaris, zelf kunnen beslissen hoe je je werk uitvoert en een baan die nuttig is voor de samenleving overtreft het aantal respondenten dat een verbetering constateert echter het aantal dat een verslechtering rapporteert.

Vervolgens hebben we op twee manieren onderzocht of de ongelijkheid in de kwaliteit van het werk sinds het begin van de crisis is toegenomen. In de eerste plaats constateerden we dat bij de meeste werkaspecten de kans op een verslechtering sinds het begin van de coronacrisis groter is voor degenen die in 2019 al werk van mindere kwaliteit hadden. Hier is sprake van een polarisatietendens. Dit geldt vooral voor goed loon/salaris, voldoende zekerheid, niet te veel druk of spanning en de financiële situatie. Tegelijkertijd constateren we bij inhoudelijk leuk werk een omgekeerde tendens: degenen die in 2019 minder leuk werk hadden, hebben vaker een verbetering ervaren dan degenen die in 2019 al heel leuk werk hadden. Er zijn dus aanwijzingen dat de verschillen in de kwaliteit van het werk groter zijn geworden, maar dit geldt niet voor alle werkaspecten.

In de tweede plaats hebben we onderzocht of de kans op een verslechtering van werkaspecten samenhangt met een aantal kenmerken van de persoon of diens werk. Heeft de coronacrisis vooral de kwaliteit van het werk verslechterd

van mensen met een relatief zwakke arbeidsmarktpositie of met kenmerken die hen kwetsbaarder maken, zoals een lage opleiding, zwakke gezondheid of flexibele baan? Ook hier is niet sprake van een eenduidige ontwikkeling. Bij de extrinsieke werkaspecten – loon en zekerheid – zijn vooral de arbeidsmarktpositie (arbeidsrelatie, sector) en de inkomenssituatie van invloed op de kans op een verslechtering. Flexwerkers, zelfstandigen, werkenden in handel, horeca en overige dienstverlening en werkenden die geld tekort komen hebben het vaakst een verslechtering van hun loon of zekerheid ervaren. Dit geldt echter ook voor werkenden vanaf 45 jaar. Bij de intrinsieke en relationele werkaspecten zijn vooral de sector waarin men werkt en het opleidingsniveau van invloed op de kans op een verslechtering. Daarnaast hadden ook mensen met een minder goede gezondheid meer kans op een verslechtering, terwijl mensen die geldt overhouden minder vaak een verslechtering hebben ervaren.

Opvallend genoeg hebben hoogopgeleiden vaker dan middelbaar en laagopgeleiden een verslechtering van de intrinsieke en relationele werkaspecten ervaren, in het bijzonder de sociale contacten en de druk of spanning. We hebben hiervoor geen verklaring kunnen vinden. Het blijkt in ieder geval niet samen te hangen met het feit dat hoogopgeleiden al beter scoorden of meer belang hechten aan de intrinsieke en relationele aspecten en evenmin aan een oververtegenwoordiging van thuiswerkers of zelfstandigen onder deze groep.

We concluderen dat zich tijdens de coronacrisis gelijktijdig drie soorten ongelijkheidsmechanismen lijken te hebben voorgedaan. Allereerst zijn sommige effecten het directe gevolg van de lockdowns en andere beperkende maatregelen tijdens de coronacrisis. Deze hebben vooral de zelfstandigen en de werkenden in de handel, horeca en overige dienstverlening (zoals cultuur en recreatie) getroffen. Het sterkst zijn de extrinsieke werkaspecten (beloning en werkzekerheid) van deze groepen geschaad. In de tweede plaats hebben groepen met een relatief zwakke arbeidsmarktpositie (in het bijzonder werkenden met een flexibel contract) en/of die geld tekortkomen vaak een verslechtering van de extrinsieke werkaspecten ondervonden. In de derde plaats hebben juist sommige groepen met relatief 'gunstige' kenmerken, in het bijzonder hoogopgeleiden, 45-plussers en werkenden bij de overheid, in het onderwijs en in zorg en welzijn relatief vaak een verslechtering van de kwaliteit

van het werk ondervonden, vooral ten aanzien van de intrinsieke en relationele werkaspecten (behalve bij 45-plussers waar dit alleen voor de extrinsieke werkaspecten geldt).

De coronacrisis heeft dus ten dele bestaande ongelijkheden en kwetsbaarheden op de arbeidsmarkt versterkt, maar ten dele ook nieuwe kwetsbare groepen gecreëerd en voor een deel ook nivellerend gewerkt.

AIAS-HSI Kort & Bondig reeks

De reeks Kort & Bondig omvat korte publicaties waarin bondig de resultaten van recent uitgevoerd onderzoek van AIAS-HSI worden gepresenteerd. De reeks is bedoeld voor ieder die snel kennis wil nemen van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek, maar niet de tijd of de interesse heeft om een geheel onderzoeksrapport door te nemen. Voor de lezer die zich verder in het onderzoek wil verdiepen worden afzonderlijk AIAS-HSI Working Papers gepubliceerd die een uitgebreide verantwoording en weergave van het onderzoek en de resultaten bevatten.

Informatie over AIAS-HSI

AIAS-HSI is ontstaan uit de samensmelting van twee onderzoeksinstituten van de Universiteit van Amsterdam: het Amsterdams Instituut voor Arbeids-Studies (AIAS) en het Hugo Sinzheimer Instituut (HSI).

AIAS-HSI is een instituut voor multidisciplinair onderzoek en onderwijs op het terrein van (de regulering van) arbeid. Het onderzoek richt zich vooral op de veranderingen die zich voordoen op het terrein van arbeid, zowel in Nederland als internationaal.

AIAS-HSI heeft tot doel om interdisciplinair onderzoek op dit terrein te stimuleren, coördineren en uit te voeren. Daarbij wordt gebruik gemaakt van inzichten uit de rechtswetenschap, sociale wetenschappen, economie en andere disciplines.

Voor meer informatie zie onze website www.aias-hsi.uva.nl.

Postadres

Postbus 15966
1001 NL Amsterdam

Bezoekadres

Nieuwe Achtergracht 166
1018 WV Amsterdam

